

דברים בעיני השעה שנאמרו בכלל חפץ חיים להוראה ודיינות ע"י הגאון רבי שמואל אליהו צייטלין שליט"א ראש הכולל ואב"ד הליכות חיים בני ברק

לרוב אנחנו מורגלים וכך חונכנו שלא לדוש בפרשיות של זוהמה. ובפרט בכלל שלנו שבעשרות שנות קיימו מתקיים שיעור יומי בספר חפץ חיים, וודאי צריכים להיזהר בכל חשש נדנוד לשה"ר. אך הפעם חייבים לדבר, והח"ח אף ציווה שבמקרה כזה חובה לדבר כפי שנסביר בהמשך. ומהראוי שדווקא מרביצי תורה, הם אלו שיסבירו, כי סבלנו דיינו ממסירת ההסברה לבלרים.

האם צריך לדבר

הגישה היהודית, וכפי שאנו קוראים אותה הגישה החרדית, תמיד התעלמה מהכיעור. מעולם לא היה מדורי רכילות ופליילים בציבור החרדי, ולא בכדי. החפץ חיים דיבר עם בנו על ענייני הקדושה פעם אחת בחייו.

הגמרא אומרת: "הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין" ולכאורה הדבר פלא, הרי רואה סוטה מקבלת את העונש בבית המקדש מה לנו התעוררות גדולה מזו. אלא שזוהמה קוראת לזוהמה. (כך שמעתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל בשיחה בישיבה). רעיון זה חוזר על עצמו בכתבי כל גדולי הדורות, עד שיש שכתבו שלפעמים האדם שמרבה לדבר על מלחמת היצה"ר, זה נובע מיצר, וזו אחת מצורות הביטוי של התאוות.

אחת הראיות שניתן לראות זאת. השקיקה של הציבור הכללי לקרוא את מדורי הפלילים בנושאים הללו, הדקדוקים לתיאורים חיים, זה לא נובע מרגישות גדולה יותר, אלא מייצר.

אך כנגד זה נפסק שחובה על הנשים לבוא לראות, את מה שהכהן עושה לסוטה בבית המקדש, וגם הגברים אפילו שיתכן שיש חשש שיראו אותה בחוסר צניעות, יכולים לבוא לראות (רמב"ם הלכות סוטה פ"ג ה"ה). והתשובה לסתירה הזו, שלפעמים יש מצב של קלקול וחייבים ללמוד ממנו מוסר, צריכים לבוא לראות ולקחת מוסר, להזיר עצמו מהיין, הכוונה ללמוד לשמור שמירה יתירה.

ההסבר בתגובה של ר' גרשון

מרן רה"י הגרי"ג שליט"א ביקש לפרסם את חומרת האיסור של מלבין פני חברו ברבים, בגלל הדין שגם בזמן שאם מציל נרדף מיד מכהו, צריך לכוון להציל. ולכן היה חשוב לו להדגיש לציבור את הזהירות בבן אדם לחברו, שזה היה הדבר שהיה נוגע ברגע הראשון. לצערנו חלק מאלו שפרסמו את דבר הפגיעה לא התכוונו בגלל חמלה על הקורבנות, אלא מתוך חוסר מידות. ומכאן קצרה הדרך להפיץ שמועות על אנשים שלא חטאו כלום ולהרוס את חייהם. וכפי שכבר נעשה ליותר מאדם אחד.

דעת הגרי"ג, וכפי שהבהיר אח"כ במה שפורסם בשמו, שחובה לטפל בכאלו דברים, ואסור בשום אופן ח"ו לטייח. אלא שצריך לעשות את זה דרך דיינים שמבינים בתחום, ולא ברשות הרבים, וק"ו לא בידי כל אוחז מקלדת ברשתות החברתיות.

צריך להיזהר מאד לא לקחת את דברי הגרי"ג שליט"א למקום לא נכון. מסופר כי הח"ח ביקש מהגאון ר' חיים עוזר זצ"ל לחתום על כרוז שדיבור לשה"ר כאכילת חזיר, והגרר"ע סירב, ונימק, שחושש כי אחרי כרוז כזה אנשים לא יפסיקו לדבר לשה"ר, אלא יתחילו לאכול חזיר. גם כאן צריך להיזהר שלא ייווצר מצב שבמקום להיזהר יותר בבן אדם לחברו, יזלזלו באיסורי עריות ורציחה של נפגעים.

האם צריך לדבר עם ילדים

כיום ברור לכולם שצריך לדבר עם ילדים, ללמד אותם על כך שיש אנשים מסוכנים. לא מדברים על כך כמעט בצורה ציבורית במוסדות החינוך, בגלל שכל דיון על העניינים הללו, חובה לעשותו בצורה פרטנית לפי ההשכלה ורמה של כל ילד. ולא להפוך זאת לשיחה כיתתית.

יתרה מכך גם על עצמם צריך להסביר לילדים לפי הגיל המתאים, שעלול להגיע להם יצה"ר, בין על היצה"ר להתעסק עם עצמם, ובין על המשיכה למין השני, צריך להסביר שזה דבר טבעי, וצריכים לשמור על עצמם.

יש לומר לילדים שזה לא נושא לשיחה עם חברים, ואם יש להם שאלות במשך החיים שיפנו להורים, או למחנך ראוי.

הניסיון מורה שילדים שקיבלו הסבר עוד לפני גיל מצוות, נכשלו פחות, ויצאו בריאים יותר בתחום.

הורים רבים נמנעים מלדבר עם הילדים, בגלל מבוכה. מי שאינו יודע איך להסביר לילדיו, צריך להתייעץ איך לעשות זאת, אך זו חובתנו כהורים. ילד שעבר פגיעה עלול רח"ל לא לצאת מזה לעולם. והסיכוי שלו לנשור הוא גדול מאד. וכן הוכח סטטיסטית שלנפגע יש סיכוי רב להפוך לפוגע בעצמו.

מי שמרגיש לא בנוח לדבר עם ילדיו, יש כיום מומחים יראים ושלמים שמדריכים הורים באופן פרטני איך להדריך את הילדים, ומייעצים להורים המתקשים בזה מה לעשות.

ההגנה הטובה ביותר על הילדים פתיחות

הדבר המגן ביותר על הילדים זה פתיחות והכלה. שילד ירגיש, שההורים זה המקום ששם אפשר לספר הכל. וגם אם יאמר משהו שעל פניו נשמע מפחיד הם קודם כל יהיו אתו, ולא יבקרו אותו. ינסו לעזור לו להתמודד אבל לא ממקום של ביקורת.

באופן כללי אחד הסימנים שנותנים לילדים לזהות האם הם נמצאים מול פגיעה, זה בקשת שמירת הסוד. למבוגר לא אמור להיות סודות עם ילדים. ובאופן כללי לילדים לא אמור להיות סודות מהורים. אנו נאמר לילד: "אם מישהו ביקש ממך לשמור משהו בסוד מתמשך, תאמר לו אין לי סודות מההורים שלי, ותספר להורים". פוגע שיידע שעומד לפניו ילד שאין לו סודות מההורים, לא יפגע. האחריות שלילד לא יהיו סודות מההורים היא על ההורים, ותלויה בהנהגה שלהם עם הילד במשך השנה.

לילדים יש חוש חזק להרגיש האם ההורים רוצים את טובת הילד, ואז הוא יספר להם כל דבר, או שיותר חשוב להם מה יאמרו עליהם בחברה, ואז הילד ישמור את הדברים לעצמו כדי לא לאכזב את החברה. כאשר כמובן בסופו של תהליך האכזבה תהיה גדולה הרבה יותר.

ההנהגה הנכונה בעניין פרסום הפוגעים

רבים מתלוננים, כי אשמים אנחנו, ההסתרה המורגלת בציבור גורמת לנפגעים נוספים. טענות אלו אינן מגיעות מאלו הרוצים לתקן אלא מאלו המקנאים בחיי המשפחה שלנו, ובדרך התורה, ומחפשים לקנטר, ומשם הם מגיעים לאלו המציבור שנחשפים לתקשורת. אני רוצה להסביר מה נכון ומה לא נכון בנושא.

האם ההסתרה אכן גורמת לעוד פגיעות

אין ספק שאם לא מספרים על אדם, הוא עלול בינתיים עד שייתפס לעשות עוד ועוד פשעים, ולכן ההוראה החד משמעית, כל מי שיודע או ראה, בין אם הוא קרוב של הנפגע או אחר, מיד לפנות לרבנים מבינים בתחום ולדווח. אסור לסמוך על זה שבודאי מישהו אחר כבר דיווח, כל אחד צריך לקחת אחריות אישית.

אחת הטענות המרכזיות בעד פרסומם של פרשיות אלו היא, שהפחד של אנשים מלהיתפס שומר אותם מלעשות זאת, וא"כ מדוע אנו שומעים מגדולי ישראל את האזהרה לא לפרסם.

נשק הפרסום בוודאי שהיה יכול להיות נשק מועיל, אך כמו בכל נשק צריך להשתמש במושכל. כמו שאנו מבינים שלא נשפוך אקונומיקה על ראש של ילד כדי לנקות אותו מכינים, כך לא ניתן להרוס חיי פוגע ומשפחתו, במקרה שקיבל אחריות והלך לטיפול, רק כדי להציל מפוגעים אחרים.

שנית לא תמיד הדברים ברורים האם יש כאן פגיעה, או שמישהו מפרש דברים לא נכון. לפעמים יש אנשים שלהם יש בעיה, ולכן הם מפרשים דברים כפגיעה. לכן רק אנשים מומחים ואחראיים יכולים לדעת האם יש כאן בכלל פגיעה, ואם כן האם זה נעשה מחוסר ידע או במזיד, האם צריך רק ללמד את האדם הנהגות, צריך לטפל בו בדרכי נועם, או ביד קשה, ולא כל אוחז מקלדת והולך רכיל יכול להחליט זאת.

מלבד כל זאת בזמן שהפוגע עושה את מעשיו, מאמין הוא שלא ייתפס ולא יתפרסם. גם בציבור החילוני שמפרסמים ורודפים כל פוגע, עדיין יש פוגעים רבים. וגם בציבור שלנו בסופו של יום הפוגעים מתפרסמים על ידי נערים שנשרו [באשמת הפוגעים], ובכל זאת עדיין פוגעים. אלא שבזמן שהפוגע בתוקף מחלתו, אינו חושב על העתיד, ומדמיין בעצמו שלא ייתפס.

לעולם אסור לחוס על פוגע, ואפילו לא על משפחתו, כאשר המחיר הוא המשך הפגיעה.

האם המשטרה פתרון

כל אחד צריך לברר את החוק בנושא, ולנהוג לפי החוק, שהרי כולנו שומרי חוק, כמו שכולנו משלמים מס הכנסה. אנו נדון על התועלת שבזה, במקרה שהחוק לא מחייב דיווח.

לצערנו הרב המשטרה היא לא הפתרון, בהרבה מהמקרים. בדרך כלל המחיר שישלמו הנפגעים הוא גבוה מדי. נפגע שהגיש תלונה ישלם מחיר אישי, בסוף יידעו שנפגע, ואף אחד לא ירצה להתחתן אתו, לא בגלל ח"ו שהוא לא בסדר שהגיש את התלונה, אלא בגלל שבאמת אי אפשר לדעת איך הוא יגיב בהמשך בנישואיו. לצערנו הרב הנפגעים משלמים מחיר יקר בחיים.

חקירה של ילד או נער חרדי על ידי חוקר חילוני, פעמים רבות היא נזק בפני עצמו.

גם בנושא הזה הניסיון מורה שהרבה מהפוגעים מצליחים לצאת זכאים מתלונות, וכמו במקרה האחרון שהוגשה תלונה ונסגרה מחוסר אשמה. לא תמיד יש למשטרה את הכוח לברר את האמת, ולצערנו הרב לא תמיד את הרצון, בפרט במקרים של אנשים מקושרים. כשהנפגע אוזר אומץ להתלונן, והפוגע יוצא זכאי, מקבל הנפגע מכה קשה מאד. ואילו הפוגע מקבל כוח להמשיך.

ואילו כשנגשים לרבנים מבינים, שמטפלים על ידי אנשי מקצוע, הנפגע אינו צריך להיחשף, הרבנים שמתעסקים בדבר, יודעים לזהות היטב מתי מדובר בתלונה אמיתית ומתי בעלילה. ואז מגיעים לפוגע ולבני משפחתו לפי הצורך, ועוזרים לו להגיע לטיפול. בזמן שפוגע יודע שיש לו מה להפסיד הוא משתף פעולה.

החוק מאפשר למטפל להגיש בקשה בוועדה מיוחדת, שמאשרת פטור מחובת דיווח, במקרה שהמקרה מטופל כראוי. וזו בהחלט סיבה נוספת לפנות לטיפול מקצועי.

ובמקרה שהפוגע לא משתף פעולה, אכן פונים לרשויות או לפרסום כפי צורך השעה.

הדברים הללו אינם דברים בעלמא, אלא הם מניסיון של שנים. פגשתי נפגעים רבים, ופוגעים רבים. הנפגעים יש שאחרי טיפול השתקמו, ויש שסובלים כל חייהם. הדברים תלויים בחומרת הפגיעה, במשך הזמן, בתמיכה של הסביבה, ובעיקר בלקיחת אחריות של הפוגע.

במקביל פגשתי גם פוגעים רבים, שלקחו אחריות, המטפלים עזרו להם לשקם את חייהם, להציל את משפחתם, ולעזור לאלו שפגעו בהם. במקרים אלו, גם הפוגעים וגם הנפגעים יצאו נשכרים, לעומת כל שיטה אחרת.

האם התורה והמצוות לא מגינים

אחד השאלות שנשאלתי איך יתכן בציבור שלנו כאלו דברים, היכן התורה והמצוות שאמורים להגן.

התשובה, ראשית יש להבין הציבור הכללי הצליח לטשטש את התחומים. יש הבדל תהומי בין איש ציבור עסקן יועץ, לבין ת"ח. תלמיד חכם זה אדם שבמהותו הוא ת"ח, לצערנו אפילו לא כל נושא משרה תורנית הוא ת"ח.

שנית, דרכי היצה"ר מתחלקים לשניים. יש את בעלי התאוה, שמפרקים את משפחתם ורועים בשדות זרים, בזה וודאי שדרכי התורה ושמירת גדריה ומצוותיה, כמו איסור ייחוד, שמירת הפרדה, וההתרחקות מהעריות, נותנים מענה חזק.

ויש את החלק של פגיעות בילדים והטרדות בכוח, נושא זה הוא פעמים רבות כבר נושא של חולי, ובזה אכן לא מספיק שמירת תומ"צ אלא צריך טיפול מקצועי.

היות ולרוב החולי מתפרץ על ידי נפילה ראשונה מרצון עדיין התומ"צ מגינות, והיו אמורות להמעיט את כמות החולים בציבור. אך כנגד זה חוסר המודעות לבעיה אכן גורם להחרפה שלה. לימוד מוגנות לילדים, ולימוד מבוגרים על חוליים, יוכל להמעיט בהרבה את התופעה.

האם גדולי ישראל טעו באנשים

טענה נוספת ששמעתי, הרי אדם פלוני היה אמון על גדולי ישראל איך יתכן שטעו.

גדולי ישראל אינם בהכרח נביאים, הקב"ה נותן להם סייעתא דשמיא. אבל לפעמים בעוון הדור יכול להיות אצלם מכשול. וגם מצאנו בחז"ל שבי"ד טעה. עדיין הדרך הנכונה שהוכיחה את עצמה ממעמד הר סיני ועד ימינו, כי מי שנצמד לגדולי ישראל, היה חוליה בשרשרת הדורות, ומי שעשה דין לעצמו נותק מהשרשרת.

אין זה סתירה לכך שאם אדם יודע באופן אישי וברור על אחר העושה פשעים ברורים, חייב הוא לנהוג לפי הידיעה שלו, ולא לסמוך על כך שאותו אדם נאמן על גדולי ישראל.

אזהרות חשובות

הנושא של מטפלים פסיכולוגים ורופאים, הוא נושא שגרם להרבה מכשלות.

לכתחילה להשתדל מאד, יועצים מטפלים ורופאים, שילכו גברים לגברים, ונשים לנשים. בפרט בטיפולים רגשיים, שמגיעים למקום עמוק יותר בנפש.

במקום שצריך מסיבות מסוימות דווקא מטפל מהמגדר השני, יש לשתף אדם נוסף, ועדיף בעל סמכות כגון רב, בפרטי הטיפול במידת האפשר. ושיהיו מצלמות בחדר.

הדבר לא ידוע לציבור, אך רופאים רבים נמצאו פוגעים, בילדים נערים ונשים. הרגשת חוסר האונים מול רופא גורמת להיות טרף קל. לכן גם במקום שצריך ללכת לרופא מהמגדר השני, צריך לדאוג לליווי. ראשית בגלל הלכות ייחוד שחמורות מאד אצל רופא, שמוגדר עסקו עם הנשים, ולכן לא נוהגים בו כל היתרים הרגילים, וצריך לשאול מורה הוראה מובהק על הלכות ייחוד. וגם באופן שאין בעיה של ייחוד, עדיין צריך ליווי בגלל צניעות והצלה מניצול. ולאחר כל זאת, צריך להיות רגישים ולשים לב, שהוא בודק וחושף רק את מה שצריך מבחינה רפואית, וכן שמדבר כראוי.

לא להתבייש לשאול ולהעיר לכל אדם על הנושאים הללו. אם אדם מגיע למקום ורואה שסגרו את הדלת, לשאול האם אין כאן בעיה של ייחוד. וכן לשאול רופא על בדיקה למה היא נצרכת. אדם טוב מכבד מי ששואל. מי שמתקומם על השאלה, זה עצמו סיבה טובה לחשוד בו.

מאבד עצמו לדעת

דבר נוסף שמאד חשוב לשים לב אליו, שלא יהיה בזה זלזול. הנושא של מאבד עצמו לדעת.

בוודאי שנתפלל על כל מי שעשה זאת שהקב"ה ידון אותו במידת הרחמים. אך אנו צריכים לדעת שעיקר ההלכה שאסור לאדם לקחת את חייו בידי, אפילו אם יש לו ייסורים נוראים, וכמו שהגמרא מספרת על

ר' חנינה בן תרדיון ששרפו אותו באש כשגופו עם ספוגים של מים כדי לייסרו בייסורים נוראים, ובכל זאת לא פתח את פיו לקרב את מיתתו.

ואדם, גם אם עובר משבר מאד גדול, חייב להתמודד עם זה, להתפלל, להיעזר באחרים, ויצליח לעבור זאת בשלום. וגם אם הרבה לחטא, עדיף לו להתייטר בעוה"ז ולתקן את אשר עושה, ולהגיע נקי לעוה"ב.

ולכן חובה עלינו שלא ללמד זכות על פעולה כזו, כי היא נותנת פתח לכל אדם החווה קושי בחיים, ורבים חווים קשיים גדולים.

מסקנות למעשה.

הדברים הללו ברובם היו פשוטים לכל בר דעת ואיש ישראל במשך שנים, ומחמת התדרדרות הדור האחרון נטשטשו הדברים.

א. אסור לכל אדם שהוא, בין מטפלת, בין רב, לעשות דברים הנוגדים את ההלכה. לא איסור ייחוד, ולא איסור נגיעה, וק"ו לא איסורים חמורים מאלו.

ב. כל אדם חייב ללמד את בניו ובנותיו ובני ביתו, כי יש אנשים ואפילו כאלו הנראים חרדים והגונים שרח"ל עלולים לעשות עבירות, בענייני קדושה. ולכן כל אחד צריך לדעת למחות באדם שנוהג בו שלא כשורה, ובשעת הצורך לא לחוש ולצעוק. וכן מראש להיזהר שלא להגיע למקומות מסוכנים. כגון נסיעות בטרמפים לבחורים, או הליכה במקומות מבודדים לנשים, וילדים. ואין בשיחה זו סתירה לדרכי הצניעות, אלא כולה הצלה. **הרבה יותר קל לעזור לילד לא להיפגע, מאשר לשקם נפגע.** מי שאינו יודע איך להסביר לילדיו, יתייעץ עם מומחים.

ג. בילדים צריך להסביר ולהדגיש, שאמנם אנו מחנכים לדרך ארץ, אך אין היתר לא למחנך, וגם לא לקרוב משפחה, לעשות דברים שאינם ראויים. ובאם מרגיש שלא בנוח עם משהו שיתיעץ עם אחד ההורים, ובהתייעצות עם ההורים אין כל איסור לשון הרע.

ד. כל היודע על אדם שפוגע, בין אם הפוגע מחנך, איש מקצוע, רב, או רופא, אסור לחפות עליו, **והשותק עובר על איסור לא תעמוד על דם רעך.** והנותן גיבוי או מלמד זכות על פוגע, שותף הוא למעשה הפשע.

ה. כל מי שנתקל בפוגע, חובה לדווח לרב **שמתמצא בתחום**, לא תמיד יודעים להבחין בין פעולת פגיעה, לפעולה שאינה כזו. וכן צריך כוח וגיבוי לדווח. ולכן לא לנסות לפעול לבד. ובוודאי שאין לאדם היתר לפרסם דברים על דעת עצמו.

ו. חשוב לדעת כי יש גם נשים שפוגעות, ויש רופאים שפוגעים. וכן שההגדרה של פגיעה אינה דווקא במעשה, אלא לפעמים דיבור שאינו ראוי, או חוסר צניעות משונה הם גם פגיעה. ולכן בכל מקרה שאדם מרגיש שנעשו מעשים משונים, שיתיעץ עם המתמצאים בתחום.

ז. לכתחילה להשתדל מאד, יועצים מטפלים ורופאים, שילכו גברים לגברים ונשים לנשים. ובשעת צורך מיוחד אפשר ללכת אישה לגבר או גבר לאישה, אחר ייעוץ פרטני עם רב, ושיהיו מצלמות בחדר. יש לנהוג זהירות יתרה שלא תלך אישה לרופא נשים לבדה, גם אם במקום [הנדיר] שהצליחו לפתור את בעיית איסור הייחוד.

ח. כל אדם שמרגיש שהוא נכשל בפגיעה באחרים. יידע שאין הוא יכול לטפל בדבר כזה לבד בשום אופן, והוא חייב לפנות לעזרה מקצועית. **ואל יתיאש מעצמו, כי בליווי נכון, תמיד אפשר לצאת מזה.**

ט. המזהה אצל קרוב לו בעיות בנושאים אלו, שלא יחשוב לחפות בגלל פגם משפחה, כי סופם של דברים אלו להתפוצץ ברעש גדול יותר, אלא יפנה מיד לעזרה מקצועית כיצד להוביל את הפוגע לטיפול.